

2. radunonza generala 24-05-2013

Plaid da beinvegni dil president Heinrich Berther

Preziadas damas, stimai signurs,

En num dalla suprastonza dalla PIS beneventel jeu Vus cheu a Glion. Miu beinvegni cordial sedrezza a tuttas presentas e presents che documenteschan lur engaschi ed interess **activ** per il romontsch. Da quei dependa il survivor da nossa viarva. Tievis ed indifferents ein en quels temps da dispetas e da cumbat per survivor buca sufficientes. Il romontsch drova adherents **incarnai e passiuai** e ch' ein prompts da s' engaschar cun perschuasiun.

Vus haveis percurschiu che jeu hai adina plidau dil romontsch e buca digl idiom. Primarmein va ei surtut per proteger e rinforzar la schientscha romontscha. Per nus eis ei denton evident che quei reussescha mo cun duvvar ils **idioms sco instrument** leutier. Ils idioms ein las travs centralas che ston purtar il tetg da schurmetg sur l' entira Romontschia.

Perquei ei la funcziun dalla PIS primarmein quella da rinforzar aschi fetg ils idioms ch' els dettien il succuors necessari al romontsch. Ch' ei drova leutier surtut mieds d' instrucziun idiomatics ei aschi clar sco melli sulegls.

Nies cumbat ha denton aunc in liug da battaglia lateral. Detg cuortamein: Era ella politica da lungatgs grischuna ston plaunsiu principis democratics haver plaz. E buca mo quei: Nus stuein mussar cun curascha, che decisiuns democraticas, giavischs legitims e pretensiuns dalla basa ston vegnir respectai cumpleinamein dallas autoritads, e hagian quellas capialas aunc aschi aultas e sesentan dad esser sin in tron sur il pievel cumin.

Ina pintga minoritad da Romontschs en posiziuns da clav ei memia ditg vegnida exaudida da cussegliers guvernativs che sequentan dad esser surordinai al pievel. Quei dictat ord il departament d' educaziun sto haver fin. Era enviers nus Romontschs ston principis democratics valer.

Buns aspects ein vegni creai cun signar in Memorandum denter las gruppas PRO IDIOMS, PRO RUMANTSCH GRISCHUN e la LIGIA ROMONTSCHA. Ussa denton sedrezza nies cumbat directamein encunter il departament d' educaziun ch' ei garmadis ed autocratices e sequenta dad esser pli impurtonts che la scolaziun da nos affons, e pli impurtonts che nus Romontschs e nus burgheis. Gest perquei ha ei num da continuar cun nossas stentas, malgrad ch' igl engaschi da lavur pren ussa dimensiuns enormas.

Denton : nos adversaris spetgan nuot auter che nossa capitulaziun, seigi quei ord motivs da lavur ni da frustraziun permanenta. Mo nus mussein ad els che nus savein tener la dira e che l' insistenza dalla PRO IDIOMS vegn a cuzzar pli ditg ch' il temps d' uffeci da singuls cussegliers guvernativs.

Il cumbat pils idioms ei **buca** ina lutga denter tradiziun ed innovaziun, schegie che quei ei in fervent giavisch da nos contrahents. Il cumbat pils idioms ei in cumbat per valurs culturalas cuzzontas e **valurs emoziunalas**, las qualas ein per mintga carstgaun indispensablas. Cu las emoziuns han buca pli lur plaz dueivel en nossa veta, lu maunca enzatgei essenzial. Cheu schai in handicap pils RGists. Professor Georges Darms **sez** dat gia 1984 ina prognosa plein dubis: « Die Verbreitung des RG wird nur dann allenfalls möglich sein, wenn es gelingen würde, möglichst viele von der Richtigkeit der vorgeschlagenen Lösung **zu überzeugen** ». La realitad suenter 30 onns muossa denton, che quei ei buca reussiu.

Buca il davos ei il status quo dad ussa era Vies meret. Senza igl engaschi da mellis persunas che stattan davos las uniuns PIS e PIE pendessen nos idioms gia daditg vid la fuortga. Engraziel persunter e teni la dira vinavon, pertgei la fasa che stat gest avon nus vegn ad esser decisiva.

Jeu lessel buca tralasar da far in beinvegni particular als suandonts exponents:

* Quei ei la representanza dalla PRO IDIOMS ENGIADINA, cun la quala nossa collaboraziun ei intensiva ed amicabile.

* Plinavon beneventel jeu la representanza dalla SURSELVA ROMONTSCHA. Quella uniuon ch' ei puspei daventada ina **vera** representanza dalla basa ha nies cumplein sustegn en sias activitads.

* Cun plascher beneventel jeu era la delegaziun dalla LIGIA ROMONTSCHA. Ella ha adina demussau grond spert da cooperaziun. Cheutras ha la Ligia Romontscha contribuì essenzialmein ch' il memorandum ed il model da coesistenza ein daventai realitad.

* Jeu beneventel era ils representants dils MIEDS DA MASSA. Miu beinvegni ad els ei colligiau cul giavisch che la Pro Idioms gaudi la medema loialitad ed objectivitat sco els accordan generusamein a nos contrahents.

En quei senn passel jeu alla deliberaziun dalla gliesta da tractandas.

Heinrich Berther